DANIEL A JEHO DRUHOVÉ

Původ materiálu
Žídková Marta
Pořadí v lekci
30

VSTUPNÍ VERŠ

Žalm 119,35-36 — Veď mě po cestě svých přikázání, oblíbil jsem si ji. Ke svým svědectvím nakloň mé srdce, nikoli k zištnosti.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Da 1,3-6

KATECHETICKÉ POZNÁMKY

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

- Daniel = Bůh soudí „nebo Bůh je můj soudce“. To je jméno, které je titul, který je zvěst. Tou zvěstí je myšlenka Božího *soudu* (DÍN – od kořene d-j-n). Je to Bůh (el), kdo soudí, nikdo jiný, žádný mocipán, žádná moudrost, žádná mocnost. A je to *svět,* který je souzen, svět *světového pohanstva,* ale i svět Judejců odpadlých od víry v Hospodina a zřeknuvších se zákona-Tóry jako 'normy učení i života'. *Božím soudem* ocitá se svět v *radikální krizi,* především svět *moci,* mocenských autorit, pořádků, struktur. Vyvrcholením této krize je konec vnější, násilné moci a nastolení *duchovní moci* reprezentované nebeskou postavou Syna čl*ověka.* To předpokládá a vyžaduje od Židů *věrnost* 'poznané pravdě', jak se zrcadlí v zákoně-tóře a jak ji artikulovaly vyznavačské postavy v dějinách Izraele a Židovstva." (M.Balabán, Tázání po budoucím, Stručné dějiny Izraelsko-židovské noetiky, samizdat 1981, Praha, s.129.)

- kniha byla napsána jako vyznání a důležitá směrnice v době, kdy řečtí vladaři požadovali po Izraelcích uctívání cizích božstev, a chtěli barbary, tj. Izrael, převychovat ke svému obrazu. Jde o uzurpaci výchovy státními úřady – to je tendence každého režimu s totalitními rysy. Za bohorouhačství byly vyměřovány tresty smrti – v řeckém, římském i v babylónském světě. Také za krále Achaba to byl dostatečný důvod k popravě Nábota. Těžištěm knihy nejsou zázraky, ale rozpoznání: Věrnost Hospodinu je uskutečnitelná i navzdory pohanskému nadvládí (l.kap.); Hospodin soudí i pohanské národy a jejich říše nejsou na věčné časy, ačkoli se tak tváří – rozhodující je budoucnost Boží (2.a 5.kap.); věrnost Hospodinu má smysl, i když může

vést do utrpení (3. a 6. kap.). Jde tedy o obranu před mocenským prosazováním určité ideologie, nikoli o zatvrzelost či konzervativnost Daniela a jeho druhů.

- „Ve druhém století vytlačila Egypťany z Palestiny Sýrie. Roku 167 zakázal král Antiochos IV. Epifanes šabat a obřízku, dva charakteristické znaky judaismu od exilních dob. Nařídil jíst vepřové maso a obětovat řeckým bohům a jako vrchol zhanobení ještě dal instalovat v jeruzalémském chrámu Diovu či Baalovu sochu. Revolta zbožných Židů následuje okamžitě. Pod vedením Judy Makabejského rozpráší syrskou armádu a očistí chrám.

Tísní po povstání, roku 164, je sepsána kniha Daniel, jež zahajuje dlouhou řadu *apokalyptické literatury. „*Obrazným a záměrně anachronickým jazykem (to aby nedráždila nepřítele) se snaží posílit Izrael v naději, že Boží záchranný zásah určitě přijde." (Bible nespadla z nebe, Strhující historie jejího zrození, Třebenice 1993, Mlýn, s.54-55).

- *změna jmen* (v.7) – přejmenováním si babylonský král „překřtil“ židovské mladíky. Zajatcům je naznačeno, že mají svou převýchovu vzít vážně. Návaznost na Izrael má být zpřetrhána - "pobabylonštění“ jim otevře budoucnost. Cílem převýchovy je získání vědomostí a moudrosti potřebných pro úspěšnou službu králi *(v.5).* Přejmenování můžeme pochopit jako obdobu „násilného křtění“, které potom později konali křesťanští misionáři – organizátoři světa, např. v době Karla Velikého – překřtění Sasů aj. Jméno je klíčem k osobě. Jde o masivní zásah do identity.

- *zelenina a voda* (v.12) nejsou příkladem kvalitní a zdravé dietní stravy, kterou bychom měli jíst také, a učení nám půjde lépe. Příběh čtenářům naznačuje, že především věrnost nařízením zákona (např. i ustanovením o stravě) je pro Izrael životodárná.

2. úskalí příběhu:

- mladším dětem nemusíme připomínat dobu vzniku knihy Daniel. Soustřeďte se při vyprávění na problém věrnosti Hospodinu ve ztížených podmínkách.

- starším bychom však neměli zatajit, že se jedná o nejmladší starozákonní spis. Kniha byla sepsána přibližní 400 let po smrti krále Nabúkadnesara, a proto se zde vyskytují některá historická nedopatření. *Není přesným historickým záznamem* či podrobnou *reportáží* z doby krále Nabúkadnesara.

- z apokalyptiky si rádi vypůjčují tvůrci nejrůznějších hororů, sci-fi, dobrodružných seriálů. Proto je třeba zdůraznit, že Daniel a další tři mládenci nejsou starověkými Supermany. Jakkoli se jejich příběhy shodují ve „fantastických“ kulisách, svoje rozhodování mezi věrností Bohu a přizpůsobivostí panujícímu pohanskému režimu neměli oproti nám ničím usnadněné. Proto se Danielova věrnost stává povzbuzením věrnosti naší. Ozřejměním důvodů jinotajného vyprávění

situovaného do minulosti, a přesto čteného s porozuměním v tehdy panujících poměrech, odli šíme biblickou zvěst od vyprávění pohádkového. Podobně jako u některých příběhů o Elijášovi a Elizeovi, i zde máme před sebou příběhy s legendárními rysy. Tím však není snížena jejich zvěstná závažnost. Tak jako pravdivost Ježíšových podobenství není zrušena zjištěním, že jsou to modelové příběhy, které si Ježíš vymyslel.

3. METODICKÉ POKYNY

Zpracování obrázku může na začátku soustředit pozornost dětí na existenci rozdílů, odlišností. Rozhovorem o jejich kladech, záporech a významu můžete pak biblický příběh uvést. Stejně tak je možné na vyprávění, které k odlišnosti povzbuzuje a potvrzuje její nadějnost, zpracováním obrázku navázat.

4. pomůcky:

Bible

5. motivační uvedení do příběhu:

Otázka pro mladší a střední školní věk:

Máte rádi zmrzlinu, sladké tyčinky, zákusky nebo žvýkačku. Bylo by lepší chodit v neděli do cukrárny, nebo do nedělky? Nebo se to dá nějak zkombinovat?
Otázka pro starší školní věk:

Je ve vaší třídě někdo, kdo je oblíbený, autoritou, šéfem, populární postavou? Chcete se mu vyrovnat, podřizujete se jeho nápadům, nebo stojíte stranou a je vám jedno, co si o vás spolužáci myslí, nezajímáte se o to a děláte si svoje?

6. osnovy vyprávění:

a) osnova pro mladší a střední školní věk:

L Motivace

II. Král Nabúkadnesar chce převychovat Daniela a jeho přátele vznešené zajatce

III. Změna jmen – pobabylonštění

IV. Daniel žádá o uznání výjimky pro sebe a tři mládence

V. Daniel je nejmoudřejší ne kvůli králi, ale diky Hospodinu

b) osnova pro starší školní věk:

I. Obtížná situace Izraele v období řeckých vládců – kniha Daniel povzbuzuje

II. Babylonský král Nabúkadnesar chce převychovat čtyři vznešené zajatce

III. Změna jmen – „pobabylonštění – „násilná“ změna identity

IV. Daniel žádá o uznání výjimky pro sebe a tři mládence

V. Obavy velitele dvořanů

VI. Daniel je nejmoudřejší ne kvůli králi, ale díky Hospodinu

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Co myslíte, jaké by to bylo, kdybychom byli všichni stejní? Všichni se stejnou barvou kůže, stejnými názory, stejnou vírou? Kdybychom měli stejný vkus, četli stejné knihy, mysleli si všichni to samé?

Setkali jste se s někým, kdo je tak oblíbený, že je pro ostatní příkladem, autoritou, až třeba šéfem? Zažili jste někdy pocit, že byste se chtěli někomu takovému podobat a vyrovnat? Byli byste ochotní kvůli tomu změnit například styl svého oblékání, poslouchat jinou muziku? Dobíral si vás někdo kvůli tomu, co máte rádi a co vás baví? Posmíval se vám někdo, že chodíte do kostela a do nedělky? Vadí vám to? Je vám to trapné, nepříjemné? Nebo si z toho nic neděláte?

Někdo si myslí, že kdo je v menšině, má se ve všem automaticky přizpůsobit většině. Žili a žijí lidé, kterým dělá dobře, když druhé ovládají a mění podle svých představ. Stále se ještě najdou totalitní státy, kde chtějí lidem vnutit, co si mají a nemají myslet, jak se mají chovat, čemu mají věřit.

II. OBTÍŽNÁ SITUACE IZRAELE V OBDOBÍ ŘECKÝCH VLÁDCŮ

Tohle všechno zažil mnohokrát během své historie na vlastní kůži Izrael, Boží lid. Hodně těžko jim bylo také v době, kdy je ovládali řečtí vladaři. Žili tenkrát pod obrovským tlakem. Měli se přizpůsobit v těch nejzásadnějších věcech. Řečtí vládci je nutili měnit způsob bohoslužeb, náboženské zvyky, uctívat cizí božstva. Za neuposlechnutí hrozily těžké tresty. I smrt. Zůstat věrný svému přesvědčení, Hospodinu, to vyžadovalo velké odhodlání a statečnost. Nebylo to nic jednoduchého. Vždycky se ale našli lidé, kteří to dokázali a pak se stávali pro ostatní velkým vzorem, povzbuzením a nadějí.

V době takového velkého útisku vznikla (nejmladší) starozákonní kniha, Daniel. Vypráví starý příběh o Danielovi a jeho třech přátelích. Příběh o věrnosti Hospodinu, udržení vlastního přesvědčení a pevnosti víry navzdory složitým okolnostem.

III. BABYLÓNSKÝ KRÁL NEBÚKADNESAR CHCE PŘEVYCHOVAT ČTYŘI VZNEŠENÉ ZAJATCE

Daniel žil v době, kdy se babylónská říše začala hodně rozmáhat. Není divu. Měli schopného panovníka, krále Nebúkadnesara. Bylo jen otázkou času, kdy přitáhne i do Judska. Tam to bylo tou dobou všelijaké. Lidé si dělali, co chtěli. Na Hospodina myslel málokdo. Oni jim proroci od Pána Boha vzkazovali, že se mají nad sebou zamyslet, nebo bude zle. Ale jako by mluvili do větru. Tak na sebe neštěstí nenechalo dlouho čekat a Nebúkadnesar i s vojskem přitáhl až k Jeruzalému. Judejce porazil. Krále Jójakíma zajal. Z chrámu sebral vzácné nádobí, které se používalo jen při bohoslužbách, a pěkně i se zajatci a s kořistí odtáhl zpátky do Babylónie. Nebúkadnesarovi bylo jasné, že pokud má obsazená území udržet, musí tam být klid. Když mu tam zůstanou lidé, kteří budou schopni dát ostatní dohromady a zorganizovat povstání, vzniknou komplikace. Proto ty nejschopnější lidi bral rovnou s sebou. Oni se mu taky později hodili. Protože jak se babylónská říše rozšiřovala, vznikl problém, jak na tolik lidí a národů pořádně dohlídnout. Kde vzít najednou tolik schopných, šikovných státních úředníků. A tak si Nebúkadnesar řekl: „Nemám je, vychovám si je. Ono to bude i lepší, když na ty lidi bude dohlížet někdo z vlastních řad. Budou se tak jednodušeji ovládat. Udělám z nich dozorce a správce. A několik nejschopnějších mi bude osobně k ruce. Jen je musíme vyškolit po našem.“ A přikázal vrchnímu veliteli dvořanů, aby přivedl šikovné mladé muže i z té velké skupiny Izraelců, co je nedávno zajal.

To nebylo jen tak. Veliteli bylo jasné, že musí být hezcí a urostlí, aby na ně byl pěkný pohled. Ale museli být i nadaní, inteligentní a schopní učit se nové, složité obory (speciální kaldejské klínové písmo a jazyk). A tak vybíral z chlapců, kteří patřili k předním izraelským šlechtickým a královským rodinám. Mezi vybranými byl i mladý Daniel a jeho tři přátelé: Chananjáš, Míšael a Azarjáš.

IV. KRÁLOVSKÉ LAHŮDKY A VĚRNOST HOSPODINOVÝM PŘIKÁZÁNÍM – TO NEJDE DOHROMADY

Kdo ví, jak se cítili, když se dozvěděli, k čemu byli vybráni. Nečekal je, alespoň v příštích třech letech, zas až tak špatný život. Studovat je bavilo. S bydlením, jídlem a pitím taky nebyl žádný problém. To všechno bylo ve škole zajištěno. Dokonce měli dostávat to nejlepší, co se v zemi vůbec podávalo. Nebúkadnesarovi totiž hodně záleželo na tom, aby dobře prospívali a vypadali k světu. Tak jim nechal do školy posílat všechno, co se nespotřebovalo při jeho královských hostinách. A takový král si vůbec nežil špatně. Ale Danielovi a jeho třem přátelům tímhle nápadem pěkně zkomplikoval život. Ony ty nejrůznější lahůdky a ta nejlepší vína nejdřív králi kněží zasvětili bohu Mardukovi. Takže se z nich stalo pohansky posvěcené jídlo. A Hospodin přece jasně řekl, že s ničím takový nemají mít nikdy nic společného! Jestli to budou jíst, tak poruší Boží přikázání. Co s tím?

V. ZMĚNA JMÉNA

A aby toho nebylo málo, Nebúkadnesar měl ještě další plán. Byl si vědom toho, že tihle čtyři Izraelci uctívají jen a jen svého Boha – Hospodina. I jejich jména vyjadřovala, komu věří. To aby si pořád připomínali, kdo je jejich Bůh. A tomu chtěl Nebúkadnesar udělat přítrž. Řekl si: „Změním jim jména tak, že budou svým novým jménem vyznávat naše bohy. Časem si zvyknou a už jim to ani nepřijde.“ A tak Daniele (Můj soudce je Bůh) pojmenoval Beltšasar (Kníže boha Béla), Chananjáše (Milost Hospodinova) Šadrak (Světlo na cestě), Míšaele (Kdo je / co je Bůh?) Méšak (Králův host) a Azarjáše (Pomoc Hospodinova) Abed-Nego (Ctitel boha Nego).

Nebúkadnesar jim tímhle udělal i lákavou nabídku. Pokud změní svou víru a přijmou babylónský způsob života i s jejich bohy, otevírá se jim skvělá budoucnost. Nejen že jim nebude hrozit žádné pronásledování kvůli víře, ale můžou udělat i úspěšnou kariéru v královských službách.

VI. DANIEL ŽÁDÁ O VÝJIMKU PRO SEBE A TŘI PŘÁTELE

Daniel se ale dlouho nerozmýšlel. Nenechal se zlákat. Říkal si: „To, že mi král změnil jméno, to nemusím brát vážně, i když s tím nic nenadělám. Jiná věc ale je, co s tím jídlem? Něco jíst musíme. Ale porušovat Boží zákony nás nikdo nepřinutí. Požádám velitele dvořanů, abychom ty pohanský hrůzy jíst nemuseli. Ať nám dávají jen zeleninu a vodu.“ Velitel měl díky Hospodinu dobré srdce, vyslechl Daniele, ale stejně se nejdřív vyděsil. „Když budete jíst jen

takhle obyčejně, tak strašně zhubnete! A král si toho určitě všimne. To by mne mohlo stát nejen místo, ale i hlavu!“ Daniel ho ale přesvědčil, že za zkoušku nic nedá. Budou takhle jíst deset dní, a pak se uvidí. Ať je pak porovná s ostatními. A ono se ukázalo, že jim to náramně svědčí. Byli na tom mnohem lépe než ti další studenti. To Hospodin jim dodával potřebnou sílu a energii. Nebyl už žádný důvod k obavám, a tak dostávali celé tři roky k jídlu jenom to, co s pohanskými rituály nemělo nic společného.

VII. HOSPODINOVÝM DAREM ZA VĚRNOST JE MOUDROST

Hospodin tuhle jejich věrnost a statečnost viděl. A obdaroval je i velkým nadáním. Velmi dobře studovali a stali se z nich moudří a vzdělaní muži, kteří výrazně vynikali nad ostatními. Daniel navíc dostal od Hospodina ještě jeden neobvyklý dar: začal rozumět snům a viděním. Po třech letech si Nebúkadnesar nechal všechny studenty předvést a vyzkoušel si je. Jak se ukázalo, na Daniele, Chananjáše, Míšaele a Azarjáše nikdo neměl. V celém babylónském království se nenašel nikdo, kdo by se jim vyrovnal. Však je král taky zařadil mezi své nejbližší rádce.

Daniel přečkal na královském dvoře několik panovníků. Stal se velmi schopným královským úředníkem. Nikdy ale nezapomněl na Hospodina. Ten stál v jeho životě vždy na prvním místě. A Daniel mu zůstával věrný i uprostřed pohanského světa, všelijakých vlivů a lákavých možností.

MODLITBA

Pane Bože, moc dobře víme, že si na tebe kolikrát vzpomeneme, až když nás něco trápí, když máme starosti. Děkujeme ti, že máš s námi takovou trpělivost. A i když jsme takoví, že nás máš rád. A taky ti děkujeme za to, že máme kolem sebe lidi, od kterých se můžeme hodně naučit: jak se v životě zbytečně nebát, důvěřovat ti a spoléhat se na tebe. Amen.

7. podněty pro rozhovor:

- víte, že i v moderních dějinách se vyskytovali vládci a byrokratické aparáty, které chtěly převychovávat děti i dospělé, vymazávat dětem minulost z paměti?

- máte nijakou přezdívku?

- mohou lákavé výhody a privilegia někoho odvést od víry? Pokud ano – jak se chová, co je pro něj důležité?

- všimli jste si, že Daniel nežádá výjimku jen pro sebe, ale i pro ostatní zajaté jinochy?

- víte, že si nakonec Izrael vymohl výjimku (až ovšem za Římanů) a židovské náboženství se stalo povoleným náboženstvím a židé nemuseli uctívat císaře?

- mohli bychom na příběhu rozpoznat, v čem se Daniel přizpůsobil a v čem se nepřizpůsobil?

- myslíte si, že základní dinosauří vlastností je nepřizpůsobivost, jinakost – protože jsou z jiného světa? Je Danielova nepřizpůsobivost stejného druhu – nemohl by se chovat jinak, než se choval? Riskoval při tom něco?

- které vyprávění z českých dějin povzbuzuje k věrnosti, pravdě a víře?

- mají křesťané o něco usilovat – tak jako Daniel – i za obtížných, nebo lákavých okolností? Oč? (O dodržování postních ustanovení a zásad zdravé výživy; o výuku a vzdělání; o dodržování lidských práv?)

- kdy se křesťané chovali podobně jako pohané a chtěli násilím převychovávat tzv. pohany – ohněm, mečem (překřtívání Indiánů po objevení Ameriky bylo spojeno s likvidací jejich kultur, podobné metody užívali někteří misionáři při christianizaci Evropy za Karla Velikého, za Oty II. aj.)

Odkaz na pracovní list
30 Daniel a jeho druhové
2. přikázání - Daniel
Odkaz na píseň
Ten obraz zlatý, obraz se k nebi tyčí
S písní k němu pristoupíme (BTS2)
Mládenec jak svou cestu očistí (EZ119)
Aj, jak jsou blahoslavení
Uhni se stranou, ztratíš jen chvíli
Volný jsem (SV375)
Cílová skupina
Starší školní
Mladší školní
Katechetické cykly

Pozvání na cestu Starý zákon 2

Biblický odkaz (kat)

Daniel 1,1–21